

Důstojnost lidského života

Důstojnost. Slovo dobře známé všem. Slovo používané všemi. Slovo, na které se často poukazuje. Slovo vznešeného významu. Slovo, které má tisíce podob i užití. Slovo, které nikomu není cizí. Neodcizuje se nám ale jeho pravý význam? Dokázali bychom sami formulovat obecný význam tohoto výrazu? Dokážeme abstraktní myšlenky a pocity vměstnat do prosté definice? Je to vůbec možné provést tak, abychom byli s výsledkem spokojeni? Nejsm si jistá. Proto si dovolím citovat dva mistry definicí.
Ottův slovník naučný definuje důstojnost takto:¹

„Důstojnost jest tolik, jako zasloužilost, hodnost, cena osobní, vážnost (v chování), ve smyslu konkrétním i úřad čestný. Vaše [Důstojnost]-i vyskytuje se jako titul praelátův, opatův, představených kathedrálních a kollegiatních kapitol. [Důstojný] tolik jako stálý, věrný (kdo dostojí svému slovu), dále vážný, zasloužilý, hodný něčeho vůbec a cti zvláště. Odtud vyskytuje se [Důstojnost] (reverendus) jako titul nižšího duchovenstva. Veleďdůstojný (admodum reverendu), titul kanovníkův kathedrálních atd., vysoce důstojný (amplissimus), titul praelátův, opatův, nejdříve důstojný, nejdůstojnější (reverendissimus) titul biskupů atd.“

Encyklopedie Diderot.²

„Důstojnost je etická kategorie zdůrazňující vědomí člověka o významu člověka a o významu jeho práv ve společnosti.“

Obě definice se liší. V první z nich je důstojnost chápána jako hodnota, kterou si musíme zasloužit. Něco, co můžeme ovlivnit svým konáním a co můžeme postupně získat. Druhá definice bere lidskou důstojnost jako něco samozřejmého, předem daného. Jako samotnou hodnotu lidství, tedy hodnotu člověka.

Hodnota člověka je tématem, které nikdy nebude vyschlé. Jen krátké ohlédnutí do světových dějin nám připomene, že ne vždy a ne všude platil morální zákon – Všichni jsem si rovni. Dokumentace z táborů smrti, fotka zachycující plavčíka, který lije kyselinu do bazénu, ve kterém plave žena černé barvy pleti, knihy o eugenice,

---

¹ Kolektiv autorů. Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. 8. díl, Dřevěné stavby - falšování : s 17 přílohami a 195 vyobrazeními v textu. Praha: Paseka, 1997, s. 229.

²

Kolektiv autorů. Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. 2, c/f. Praha: Diderot, 1999, s. 313.

Chaloupka strýčka Toma, současný volební plakát Tomia Okamury – to všechno nám může připomenout dávné i velmi aktuální události, které výše zmíněný morální zákon nectily. Není tedy divu, že má svět pošramocené představy o lidské důstojnosti, když zažil tolik ponížení, zla a bezpráví. Minulost ovlivňuje budoucnost, stejně jako rodiče dávají geny svým potomkům. Zmatení lidské populace nad tím, kdo je to člověk a v jakých podobách se může vyskytovat, můžeme ukázat i na odrazu této skutečnosti v literatuře. Zatímco v Dostojevského románech je označení člověk nejkrásnější a nejčistší formou existence, v dílech nihilistů se setkáváme s naprostým opakem, člověk je vinen jen tím, že přišel na svět.

Na lidskou důstojnost se dá nahlížet z mnoha stran. Obě definice jsou správné. Zjednodušeně je lze chápat asi takto – dá se říci, že hovoříme o jakési „základní“ důstojnosti lidské osoby, která pramení jen z toho, co dělá člověka člověkem, a její nerespektování je ošetřeno právně. Podstata lidské důstojnosti je předmětem zkoumání filozofických oborů. Různá pojetí lidské důstojnosti vychází z jiných filozofických koncepcí. Další pojetí lidské důstojnosti závisí na subjektivních představách jednoho každého z nás. Sami si určujeme meze a vytváříme hranice. Ztráta důstojnosti může být zapříčiněna tím, že své hranice porušíme, nebo může být zapříčiněna druhou osobou, která naši důstojnost přestane respektovat. Pokud hovoříme o důstojnosti lidského života v souvislosti se zdravotnickým systémem, zaměřím se na možnost druhou.

V první řadě je důležité si uvědomit rozdíl mezi lékařem a jiným „řemeslníkem“. Dovolím si uvést osobní příhodu. Pomáhal jsem své neteři s přípravou na přijímací zkoušky na osmileté gymnázium a v sešitě z obecných studijních předpokladů jsem našla zářející příklad. Otázka zněla – Lékař se má k pacientovi jako – za a) učitel k žákovi, b) švec k botě c) programátor k počítači d) zahradník ke květině. Že se správná odpověď ukrývá v podobě písmena D, je víc než jasné. Mé neteři se však líbila varianta B. Nesouhlasným tónem se snažila objasnit svou úvahu: „Lékař léčí, takže vlastně opravuje lidi. Švec zase boty.“ Tato legrační záměna mě přivedla k úvaze – co když si někteří pacienti opravdu připadají jako onuce?

Když věda běží mílovými kroky kupředu, stává se, že je člověk jako bytost upozaděn. Chaplinova moderní doba s továrníkem a zubní pastou je dnes už možná vzdálená, ale nestávají se nemocniční lůžka podobnou fabrikou na zdravé-nemocné? Nemocní nejsou „věci“. Jsou to lidé. Mají své tužby, své emoce, svůj život. Pobyt v nemocničním prostředí v kombinaci se zdravotním problémem může mít velmi špatný vliv na psychiku pacienta. A psychosomatika je mocná čarodějka.

Zaujal mě citát jednoho muže, který použila Jana Wichsová ve svém článku O důstojnosti pacienta, který byl uveřejněn v časopisu KONTAKT. Dovolím si jej citovat:

„Pečují o nás, jako bychom ničemu nerozuměli, přestože jsme prožili celý život. Proč na nás nikdo nemluví? Jako bychom byli nejen staří, ale i hlupáci. Tak to chodí. Tady už není nic pro nás. Vše musí být hotovo rychle a správně. Přestože nám řeknou, kdy máme jíst a kdy se umýt, nikdo k nám nehovoří. Ani slovo. (Franklin et al. 2006)³

Jedním ze základních rysů člověka je potřeba komunikace, potřeba souznění, sdílení. Právě přehlížení této potřeby může být prvním krokem k nerespektování lidské důstojnosti. A to je také největší rozdíl mezi ševcem „opravářem bot“ a lékařem. Mé příklady rozdílů mezi botou a živým člověkem se mohou zdát přehnané, ale potřeba poukázat na to, že pacient v nemocnici neztrácí své lidské potřeby, mě dohnala k tak extrémním přirovnáním. Samozřejmě najdeme mnoho jiných možností, jak lidskou důstojnost přehlížet, ale ztráta dialogu, nebo jeho přeměna v monolog, kterou popisuje muž v citátu nahoře, mi přijde jako nejzávažnější problém co se ztráty důstojnosti týče. Techniku a pokrok nezastavíš. Neléčitelné se stává léčitelným. Metody se vyvíjejí ze dne na den. Nové přístroje. Nová léčiva. Nové postupy. Je přirozené, že staré je vytlačeno moderním. Dialog by ale být vytlačován neměl. Byla jsem svědkem toho, jak převáželi starou paní v sanitce do jiného oddělení. Seniorka měla na sobě pouze „andělíčka“ a zezadu nebyla ničím kryta. Seděla ve vozíku s výrazem smutného smíření. Sanitář a sestra si povídali mezi sebou, smáli se. Potom vozíček naložili do sanitky a zavřeli dveře. Ani slovo neprohodili k ženě, co na vozíčku seděla. Nemám právo situaci soudit, nebyla jsem její součástí a mohly mi uniknout klíčové informace, své negativní a smutné pocity ale ovládnout nemůžu.

Nedovolím si ani soudit práci lékařů a sester. Sama mám za sebou pár hodin první praxe a na očích naivní brýle. Jistě zatím nedokážu chápat těžkosti práce ve zdravotnictví. Přesto si však myslím, že slovo je mocná zbraň. Která může být nejen zbraní hromadného ničení, ale především lékem. Lékem, který nemusí hradit pojišťovna, protože je zadarmo. Lékem, který může být nejučinnějším analgetikem pro duši.

---

³ WICHSOVÁ, Jana. O důstojnosti pacienta. *Kontakt: Odborný a vědecký časopis pro zdravotně sociální otázky* [online]. roč. 2012, s. 13 [cit. 2014-05-01]. DOI: ISSN 1804-7122. Dostupné z: <http://casopis-zsfju.zsf.jcu.cz/kontakt/clanky/1~2012/632-o-dustojnosti-pacienta>